

OVER STUDENTENORGANISATIES

Tot nu toe heb ik me, tot mijn spijt, van een deelneming aan de discussie over mijn stellingen inzake studentenorganisaties, die enige tijd geleden in „Universiteit en Hogeschool” werden afgedrukt, praktisch moeten onthouden, hoewel ik vele verzoeken van studentenverenigingen heb ontvangen voor inleidingen — met discussie —, terwijl in de laatste maanden ook enige schriftelijke reacties zijn losgekomen.

Nu echter in het januari-nummer van het Wagenings Hogeschoolblad de stellingen zijn herdrukt en gevolgd door een „Antwoord” van de heren Hardon, Belgraver, Van der Goot en Kleynenberg — ik neem aan dat mevrouw Kleynenberg zich tot huishoudelijke activiteiten beperkte — voel ik me als lid van de Wagingse Hogeschoolsamenleving toch wel verplicht hieraan aandacht te besteden.

Ondanks hun blijkbaar gevarieerde relaties tot het W.S.C. zijn de schrijvers het, naar het schijnt, collectief niet met mij eens. Dit verbaast mij natuurlijk niet en treurig stemt het mij ook niet. Een betoog, dat niemand prikkelt, heeft gewoonlijk ook niet veel effect. Dit neemt niet weg, dat ik wel aanleiding vind tot enige kanttekeningen.

Ik begin met het eind van het stuk, waar wordt opgemerkt, dat ik de fout heb begaan te ver af te staan van de groep, die ik heb willen beschrijven. Ik vind deze opmerking een beetje flauw en niet helemaal op peil. De heren hebben, dunkt me, kunnen constateren, dat ik mij ernstig moeite heb gegeven om mij in het vraagstuk van de studentenorganisaties te verdiepen en dan verwacht ik iets anders dan dergelijke grutuit, ietwat parmantige verklaringen, dienende om eigen autoriteit te ondersteunen en die van anderen in twijfel te doen trekken. Een dergelijk niet geargumenteerde aantasten van de autoriteit van zijn tegenstander in de discussie, ook al geschiedt dit aan het eind van een betoog, zodat het de schijn zou kunnen wekken, dat het een conclusie is uit voorafgaande redeneringen, behoort in een op intellectueel niveau staande gedachtenwisseling niet thuis.

Maar laat ik nu eerst het „Antwoord” zoveel als mogelijk op de voet volgen.

Wanneer zij naar aanleiding van stelling één over de *onafhankelijkheid* van de student spreken, gaan zij aan hetgeen in de stelling bedoeld wordt, wanneer er gesproken wordt over de *afhankelijkheid* van de student, volkomen voorbij, hoewel me ook nu, na herlezing, de formulering duidelijk genoeg lijkt. Overigens heb ik het daar alleen over studenten, dus per definitie over men-

sen die de academische graad nog niet hebben behaald, en niet over gegradueerden.

Van een voorbijzien van de feiten getuigt, dunkt me, het commentaar op stelling twee. Mijn opponenten menen, dat het met de daar genoemde spanningen wel wat meevalt. Als zij bij zichzelf en in hun naaste omgeving deze spanningen niet hebben kunnen constateren, dan zou ik willen voorstellen, dat ze eens met de diverse studentendekanen, de studentenpastores en de psychologische raadslieden van de studenten gaan praten.

Wat stelling zes aangaat, uit het commentaar blijkt, dat de schrijvers het daar gestelde vraagstuk niet willen of niet kunnen begrijpen, dan wel — en dat zou ik jammer vinden — niet van plan zijn zich er veel van aan te trekken. Het probleem van de nihilisten afdoen met de opmerking, dat de aankomende student toch zo'n ruime keus heeft, is onaanvaardbaar, ook al speelt het vraagstuk hier in Wageningen geen rol van betekenis. Het heeft mij getroffen dat van degenen, die op het betreffende nummer van „Universiteit en Hogeschool” hebben gereageerd er — voor zover mij bekend — tot nu toe niemand is geweest, die werkelijk is ingegaan op het artikel van Vervoort over „Nihilisme en studentengezelligheidsleven”. Persoonlijk vind ik het van het hele boekje verreweg de belangrijkste bijdrage, omdat het het vraagstuk losmaakt van algemene indrukken en opvattingen en het brengt in de sfeer van exact sociologisch onderzoek. Ik mag in dit verband o.a. de paragraaf 2b op blz. 234 en 235 ter lezing aanbevelen. Hier worden de antwoorden besproken op de vraag: „Indien u uw algemeen oordeel over uw studententijd zoudt moeten samenvatten, speciaal met het oog op het u in de studentenwereld sociaal en geestelijk thuisvoelen, hoe zou uw oordeel dan luiden?” Het blijkt dat van de nihilisten slechts 44% tot een positieve beoordeling van het studentenleven komt tegen 72% van de georganiseerde studenten. Er is niet veel fantasie voor nodig om zich voor te stellen, hoeveel menselijke narigheid, eenzaamheid en teleurgestelde verwachtingen achter de 56% negatieve antwoorden verborgen liggen. Wie in de academische wereld leeft en de grote ernst van het nihilistenvraagstuk niet erkent, is of sociaal blind of sociaal ongevoelig. Op de verantwoordelijkheid van de studentenorganisaties in deze kom ik nog weer terug. Aan het eind van de betreffende passage schrijft het viertal: „Wij zouden hier prof. Hofstee de vraag willen

stellen of hij eveneens de politieke partijen het geringe aantal politiek georganiseerd verwerpen wil?” Het antwoord hierop is, dat de redenering door middel van deze vergelijking een sophisme, of in goed Nederlands, een drogreden is en dat de heren dat zelf ook drommels goed weten.

„In stelling 7”, zo zeggen de schrijvers, „begrijpen wij elkaar niet meer”. Blijkbaar kunnen wij elkaar niet meer volgen, wanneer het gaat om de functies van studentenverenigingen. Hierover dan verder sprekende wordt — overdrachtelijk gelukkig — mijn onderscheidingsvermogen t.a.v. onze landbouwhuisdieren in twijfel getrokken. Ik geloof echter, dat het betoog in de betreffende passage van het „Antwoord” grotendeels zijn oorsprong vindt in het gebrek aan een ander onderscheidingsvermogen. Het schijnt, dat mijn opponenten het verschil tussen de sociologische begrippen „doel” en „functie” niet geheel duidelijk is. Ik moet uit het geschrevene o.a. opmaken, dat naar hun mening de enige functie van een studentenorganisatie is het bevorderen van de gezelligheid. Ook waar het gaat om de verenigingen in hun huidige vorm is dit voor een socioloog een nogal verbijsterende conclusie. Het is vermoedelijk ook toe te schrijven aan deze door mij veronderstelde onjuiste interpretatie van de term „functie” — hieronder pleegt men nl. ook te begrijpen al het niet-doelbewuste, niet-opzettelijke gevolg van het menselijk handelen — dat de heren zich ernstige zorgen maken over de wijze waarop de door mij bedoelde functies in een studentenvereniging tot hun recht zouden moeten komen. Deze zorg dient natuurlijk te worden gewaardeerd, maar dat zij in dit verband spreken van een „college van psychiaters en andere sociale werkers” vind ik bepaald niet fijnzinnig.

Stelling acht en negen geven aanleiding tot teleurstelling, lees ik. Tot mijn spijt kan ik deze teleurstelling niet wegnemen, want ik vind de tegenargumenten bepaald niet overtuigend. Evenals t.a.v. andere passages wordt de discussie hier moeilijk, omdat de heren nogal zelfverzekerd schrijven over sociale verschijnselen, waarvan ze blijkbaar niet erg veel begrijpen. Wanneer zij mij vragen, of ik niet geloof, dat de vereniging, waarvan de student lid is en waarin hij een bestuursfunctie bekleedt, zich in gelijke mate met hem zal wijzigen, dan is mijn antwoord natuurlijk „nee”. Zou ik met „ja” antwoorden dan zou dat betekenen dat ik van elementaire sociologische begrippen, zoals institutionalisering, stijlvorming, sociale verandering

o.a. niet op de hoogte zou zijn. Hoe zij overigens deze vraag zonder enig commentaar of enige redenering kunnen combineren met de opmerking enige regels verder, dat het hun onvermijdelijk lijkt, dat in uiterlijkheden een strakke traditie gehandhaafd wordt om het voortbestaan te waarborgen, is mij een raadsel. Natuurlijk vindt wel verandering plaats — het wordt in de stellingen duidelijk vermeld — maar het kenmerkende voor een sterk geïnstitutionaliseerd, aan stijl en traditie gebonden orgaan als een studentenvereniging is nu juist, dat het veel langzamer verandert dan met de feitelijke omstandigheden, waarin het is geplaatst, overeenkomt. Ik heb bepaald niet de pretentie t.a.v. studentenorganisaties alwetend te zijn en een uitvoeriger analyse van de bestaande verhoudingen in deze organisaties zou ongetwijfeld een wat genuanceerder beeld geven dan de beknopte en daardoor ietwat gestileerde en strakke schets, die men in de „stellingen” vindt. Ik ben echter overtuigd, dat een dergelijke analyse het in stelling acht en negen naar voren gebrachte in wezen zou bevestigen.

Wat de opmerkingen over stelling twaalf betreft, ik blijf op grond van mijn eigen ervaringen van overtuiging, dat de groep van de oudere studenten in de studentenmaatschappij in het algemeen tekort komt en dat dit samenhangt met het huidige karakter van de studentenorganisaties. Alleen een onderzoek als dat van Vervoort kan hier het definitieve antwoord geven. Zijn zojuist genoemde onderzoek bevestigt reeds duidelijk, dat al betrekkelijk vroeg een groot aantal studenten zich uit het verenigingsleven terugtrekt (blz. 237 en 238).

Ook het in stelling vijftien gebruikte begrip „ideologie” schijnt mijn critici moeilijkheden opgeleverd te hebben. Zij proberen het daar gestelde in „eenvoudiger termen”, zoals ze zeggen, weer te geven, maar aan deze operatie is de patiënt d.w.z. de zin van mijn betoog, overleden. Discussie wordt daardoor weinig zinvol.

Ik kan moeilijk aannemen, dat ook het woord „prestige” te zwaar is. Maar dan moet ik constateren, dat het weergeven van de zin in stelling veertien: „Een snelle en succesvolle studie leidt in de regel niet tot een hoog prestige in de studentenwereld” in een vorm, waaruit zou moeten blijken, dat ik gezegd zou hebben dat impopulariteit in de studentenwereld zijn oorzaak zou vinden in een snelle en succesvolle studie, een „aperte” onjuistheid is, die in een redelijke discussie niet door de beugel kan.

Wat stelling vijftien betreft, evenals enkele anderen, die reageerden, schijnt

de schrijvers van het „Antwoord” de opmerking over brieven en jackets dwars te zitten, hoewel deze attributen slechts bijkomstig als een voorbeeldje werden genoemd. Zij kunnen gerust zijn; dat de genoemde activiteiten en aanverwante bedrijvigheden ook hun gemakkelijke kanten hebben is mij bepaald niet ontgaan. Overigens kan ik mij wel aangenamer vormen voorstellen, waarin men zijn zin voor humor uit, dan in het overschrijven van brieven uit brievenboeken. Er zitten echter aan deze zaak ook nog minder gemakkelijke kanten, waarop ik in het tweede deel van mijn betoog weer terugkom.

Wat ik niet leuk vind, is het grapje, dat men zich naar aanleiding van stelling negentien veroorlooft. Dat men met mij grapjes maakt, goed, daar moet ik tenslotte tegen kunnen. Maar dat men de ietwat bloedarme, amechtige oude dame, genaamd Wastra, een barret opzet, een cocktail-dress aantrekt en haar dan de straat opstuurt om haar den volke te vertonen als een stuk reëel studentenleven, dan strookt dat niet met de eerbied, die men aan deze dame van goeden huize, lichamelijk zwak en levende in behoeftige omstandigheden, verplicht is. Ze heeft tenslotte een paar kinderen voortgebracht, al dragen deze dan voor een deel de kenmerken van de zurige sfeer in het ouderlijk huis met zich om.

Als de heren nog eens rethorisch „aangenaam verrast” willen zijn — er blijft toch blijkbaar iets van het brievenboek hangen — en op de bekende wijze een nieuw idee zijn betekenis willen ontnemen door quasi-verbaasd uit te roepen, dat dat er alles toch al is, dan moeten ze het iets minder doorzichtig doen.

Het voorgaande was grotendeels slechts weggappen van struikgewas en ik vraag mij op het ogenblik af, of ik er niet teveel tijd en aandacht aan heb besteed. Ik zou nu nog willen terugkomen op de kern van de zaak, de verantwoordelijkheid van de studentenorganisaties. Door het gehele „Antwoord” heen en trouwens ook in verschillende andere reacties, waarvan ik kennis kreeg, speelt de gedachte: „Wij studentenorganisaties en met name wij corpora, wij zijn mensen, die zich aaneeën hebben gesloten om ons te amuseren en als wij ons amuseren, waar bemoeien jullie je mee en wat gaat dat jullie aan?” Duidelijk spreekt in het „Antwoord” deze opvatting in kolom drie op blz. 7, waar gesproken wordt naar aanleiding van stelling drie en stelling vijf. Ook in de slottirade op blz. 8 kan men deze gedachtengang terugvinden. Het is een standpunt dat men in een democratische samenleving — zolang de betreffende organisatie binnen de grenzen der wet

blijft — niet alleen kan, maar moet accepteren, al kan natuurlijk de waardering ten aanzien hiervan verschillen. Als de studentenorganisaties een dergelijk standpunt konsekwent innamen, dan zou natuurlijk nog iedereen het recht hebben over hun doen en laten te schrijven en te spreken en daar eventueel over te oordelen, maar dan zou een grond zelfs voor een milde „bemoeiing” met de studentenorganisaties formeel ontbreken.

Maar iedereen weet, dat de zaak zo niet ligt. De studentenverenigingen zijn niet tevreden met een baar bestaan als onafhankelijke gezelligheidsvereniging. Zij eisen erkenning en zij eisen rechten. Zij laten niet na bij alle daarvoor maar enigszins geëigende gelegenheden te verklaren, dat zij naast de universiteit en hogeschool een eigen taak hebben in de vorming van de jonge academicus, dat deze taak van de hoogste betekenis is en dat deze hun rechtens toekomt. Zij vragen een feitelijke — en ten dele zelfs formele — erkenning van deze taak en de morele en op het ogenblik ten dele zelfs de materiële (toeslagen op de maaltijden op de sociëteiten) steun van hogeschool en universiteit en daardoor in feite van de overheid. Zij achten zich tegenover de academische senaat de vertegenwoordiging van de studenten. Zij eisen de student voor zich op in die zin, dat zij er zich tegen verzetten dat het deel van de vorming, dat naar hun mening hun taak is, geheel of gedeeltelijk zou worden overgenomen door de hogeschool of universiteit.

Het behoeft nauwelijks gezegd, dat we hierdoor in een heel ander vaarwater komen dan waarin de schrijvers van het „Antwoord” hun scheepje probeerden te loodsen. Wie rechten vraagt en eisen stelt moet verantwoordelijkheid dragen. Wanneer de studentenverenigingen een deel van de vorming van de academicus voor zich opeisen, brengt dat automatisch mee, dat er aan de andere kant mensen zullen zijn, die van hen zullen eisen, dat ze het goed doen. Men verliest zodoende een deel van zijn onafhankelijkheid en wordt kwetsbaar. „Maar waarom”, zo zal men zich misschien afvragen, „als dit waar is, begint dan nu ineens, in de laatste jaren, iedereen, de commissie Rutten, het rectoren-college, de senaten van de universiteiten enz. zich met de studentenorganisaties te bemoeien?” In de eerste plaats valt op te merken, dat, wat dat betreft, de hemel ook in het verleden niet vlekkeloos schoon is geweest. Men leze b.v. slechts de historische beschouwingen van prof. Diepenhorst over de groentijd in hetzelfde nummer van „Universiteit en Hogeschool”, waarin ook de „Stellingen” verschenen. Verder kijkt men op het ogenblik om allerlei redenen heel

anders aan tegen de problemen van de geestelijke en maatschappelijke vorming van de jonge academicus dan 50 jaren geleden. Men kan dat plezierig vinden of naar, het feit ligt er en laat zich niet wegdeneren.

Belangrijker is echter, dat de feitelijke situatie van de individuele student en die van de studentenmaatschappij als geheel, in de laatste tientallen jaren, in het bijzonder na de tweede wereldoorlog, zeer snel verandert, zodat tal van nieuwe problemen zijn ontstaan, die zich binnen de geijkte kaders en langs de lijnen van de traditionele opvattingen niet meer laten oplossen. Over de oorzaken van deze veranderingen is uit en te na geschreven en ik heb ze ten dele in mijn stellingen nog weer opgesomd, zodat ik mij ervan ontslagen acht ze hier nog weer eens te herhalen. Een halve eeuw geleden kon men er nog wel van uit gaan, dat, naar de toenmalige opvattingen, de niet-intellectuele vorming van de student in het kader van bestaande studenten-organisaties wel zo ongeveer verliep als men meende, dat het moest. Vandaag aan de dag is een dergelijk geloof niet meer gerechtvaardigd.

Om de zaak door het erbij betrekken van andere — overigens ten dele levensgrote — problemen niet te gecompliceerd te maken, blijf ik maar bij mijn voorbeeld van het nihilistenprobleem. Degenen, die, op welke plaats dan ook, verantwoordelijkheid dragen voor de studentensamenleving kunnen, als men b.v. de uitkomsten van onderzoeken als die van Vervoort in aanmerking neemt, eenvoudig op lange termijn dit probleem niet laten liggen. En als de studentenverenigingen geen kans zien om ten aanzien van deze groep de taak te vervullen, die zij tot hun terrein rekenen, *dan zullen anderen dit doen.*

Ik hoop, dat Hardon c.s. en velen die denken zoals zij, deze laatste uitspraak niet zullen beschouwen als een produkt van een sociaal-bemoeierige geest. Ik heb een hekel aan slappe socialerigheid, die iedereen die een stootje krijgt maar onmiddellijk weer wil „opvangen”. Maar het betreft hier een serieus probleem. Het gaat er overigens ook helemaal niet om wat ik mooi of niet mooi vind, maar eenvoudig om wat gebeurt of binnenkort staat te gebeuren. Er is een geleidelijke, maar zeer duidelijke kentering in de opvattingen t.a.v. de taak van de inrichtingen van hoger onderwijs met betrekking tot de niet-intellectuele vorming (de persoonlijkheidsvorming of hoe men deze ook wil noemen) van de student. Er bestaat, wat dit betreft, ongetwijfeld een grote aarzeling. Bij beleidslieden, ambtenaren, kamerleden en vooral ook bij de senaten van de universiteiten en hogescholen vindt men een begrijpelijke weerstand tegen een aan-

tasting van de van oudsher bestaande organisatie en taakverdeling in de Nederlandse academische wereld. In het nieuwe ontwerp van de wet voor het Hoger Onderwijs echter — die wel spoedig zal worden gevolgd door een daar-aan aangepaste wet op het Hoger Landbouwonderwijs — staat de verantwoordelijkheid voor de persoonlijkheidsvorming van de student in artikel 1 onder de doelstellingen van dit hoger onderwijs voor het eerst duidelijk aangegeven. Het rapport van de commissie Rutten loopt over van redeneringen en conclusies, waaruit blijkt, dat de gedachte van deze verantwoordelijkheid van universiteit en hogeschool snel veld wint. Nu zullen ongetwijfeld aan de bestaande inrichtingen van hoger onderwijs de historische verhoudingen niet zo snel veranderen. Sociale structuren hebben een taai leven en ze veranderen minder snel dan de gedachten. Maar als binnen het kader van de bestaande organisatie, d.w.z. binnen het kader van het bestaande systeem van studentenorganisaties, niet binnen afzienbare tijd een remedie voor de genoemde kwalen wordt gevonden, dan is een verdere en vergaande ontwikkeling in de genoemde richting onvermijdelijk.

Het duidelijkst komt dit wel tot uiting in het denken over de nieuwe universiteiten en hogescholen. Ik mag bijlage XV van het rapport „Spreiding Hoger Onderwijs” ter lezing aanbevelen, waar wordt gesproken over studentenhuizen bij een nieuwe instelling van hoger onderwijs. Men vindt daar het beeld van de persoonlijkheidsvorming van de student, uitgaande van de inrichting van hoger onderwijs en met hulp van de overheid, in het bijzonder door het invoeren van het „residential system”, ten voeten uit. Van de taak van het bestaande type van studentenorganisaties in dit opzicht is hier geen sprake meer; deze worden niet eens meer genoemd.

Nogmaals, de situatie zal niet vandaag of morgen plotseling veranderen. Maar men behoeft geen profeet te zijn om te voorspellen, dat een voortgaan van de gedachten en van het feitelijk handelen in deze richting, uiteindelijk de basis onder het bestaande studentenverenigingsleven zal wegnemen. Heeft men zich wel eens gerealiseerd, dat het van oudsher bestaan in Engeland van de „collegiate” en „residential systems” er toe heeft geleid, dat daar nooit een studentenverenigingsleven, zoals wij dat hier kennen, zich ontwikkeld heeft?

Het is misschien wel goed hier nog eens uitdrukkelijk vast te stellen — men kan het ook uit de „Stellingen” dunkt me wel afleiden — dat ik persoonlijk met de zich aftekenende ontwikkeling niet bijzonder gelukkig ben. Ook voor mij is in principe de traditionele Nederlandse

vorm, waarbij de verantwoordelijkheid voor de persoonlijkheidsvorming vooral ligt bij de door de studenten zelf gecreëerde en bestuurde lichamen, de meest aantrekkelijke. Maar deze vorm zal zich in zijn wezenlijke trekken op langere termijn slechts kunnen handhaven, wanneer inhoud en uiterlijke verschijning zich zodanig wijzigen dat de thans gevoelde bezwaren tegen de wijze, waarop deze persoonlijkheidsvorming van de student tot stand komt — of niet tot stand komt — op een enigszins redelijke wijze hun oplossing vinden.

De „stellingen” zijn een poging om mee te denken aan een „Nederlandse” oplossing van de bestaande moeilijkheden en het is lichtelijk teleurstellend, dat ondanks de duidelijke aanduiding van dit doel in het korte voorwoord, dat ik bij het in druk geven aan de stellingen heb toegevoegd, mijn opponenten hierin blijkbaar alleen een aantasting van hun heilige huisjes hebben willen lezen. Ik wil gaarne nogmaals herhalen, dat ik aan deze huisjes ook wel wat leuks kan zien, maar ik wil er ook nogmaals, evenals in de „Stellingen”, de nadruk op leggen, dat zij hun maatschappelijke fundamenteën grotendeels hebben verloren, maar vooral — wat in dit verband het belangrijkste is — dat zij een der barrières vormen bij de aanpassing van het studentenverenigingsleven aan de thans bestaande behoeften. Ik kan thans, dienaangaande, met grotere zekerheid spreken dan in de „stellingen”, omdat, ook wat dit betreft, de resultaten van het onderzoek van Vervoort, die mij bij het schrijven van de stellingen onbekend waren, een duidelijke bevestiging geven van hetgeen door mij naar voren werd gebracht. De uitkomsten van zijn onderzoek ondersteunen hetgeen in de eerste zin van stelling acht werd gezegd, nl. dat de bezwaren van de nihilisten tegen de bestaande organisaties, met name tegen de corpora, zich in het bijzonder richten tegen de stijl (Vervoort spreekt van de mentaliteit) van de organisaties en vooral ook tegen de uiterlijke gedragsvormen, die daarmee samenhangen. Deze uiterlijkheden, met inbegrip van de „kunstjes”, zoals Hardon en zijn mede-auteurs zeggen, zijn bepaald dus niet zo onschuldig als zij willen doen voorkomen. Nu merken zij op, dat de aankomende studenten, die nihilist blijven, vaak een onjuiste voorstelling hebben van hetgeen de organisaties en in het bijzonder de corpora werkelijk zijn. Ten dele is dit zeker waar. In het algemeen komen veel studenten aan met merkwaardige opvattingen over het universitaire leven. Maar het is zelfbedrog als men meent, dat de weerstand van de nihilisten tegen de corpora alleen zou berusten op een foutieve beeldvorming,

ook al is de emotionele lading, die de houding van de nihilisten t.o.v. het corps bezit veelal voor het verkrijgen van een objectief beeld niet bevorderlijk. Dat de houding van de nihilisten bepaald niet alleen op rekening van onbekendheid met het corps kan worden geschoven blijkt wel uit het feit, dat een niet onaanzienlijk deel van de leden van het L.S.C., volgens het onderzoek van Vervoort, bezwaren tegen het corps heeft, die grotendeels met die van de nihilisten parallel lopen. Wil het nihilistenprobleem worden opgelost, dan kan dat niet zonder dat wezenlijke veranderingen naar vorm en inhoud in het huidige studentenverenigingswezen optreden.

Ik beperk mij ook hier weer tot enkele opmerkingen over het nihilistenprobleem. Maar nogmaals, dit is bepaald niet het enige en men hoede zich met name voor de conclusie, dat in Wageningen de zaak dan wel in orde is.

In de inleidende opmerkingen tot hun betoog delen de opstellers van het „Antwoord” mee, dat zij een normatief karakter in mijn stellingen gevonden hebben. De constatering dat hierin een normatief element voorkomt, is op zichzelf geen grote ontdekking; dat blijkt al uit mijn korte inleiding. Dit normatieve element komt vooral naar voren, als in stellingen zeventien en volgende mijn eigen ideeën over een mogelijke oplossing schets en met name daar, waar ik een systeem verdedig, dat de studenten een zo groot mogelijke vrijheid laat om zelfstandig, naar eigen aard en wens hun leven buiten de college-uren te organiseren. Maar als zij met hun constatering bedoelen — wat het geval schijnt te zijn —, dat mijn analyse van de bestaande verhoudingen, in het bijzonder wat het corps betreft, niet objectief zou zijn en dat bij mij Barbertje Corps moet hangen, hebben ze mij wel heel slecht begrepen. Ik heb in de stellingen duidelijk genoeg uit laten komen, hoe belangrijk ik voor de studenten het verenigingsleven acht. Wat de soort van verenigingen betreft — en ik zeg dit niet, omdat ik mij als hoogleraar in het kleine Wageningen maar liever „neutraal” zou houden — ik heb me werkelijk over het verschil tussen de corpora en de unitates en bonden nooit erg kunnen opwinden, al hebben in mijn jonge jaren wijze, oudere broers-corpsleden mij wel van de voortreffelijkheden van de corpora trachten te overtuigen. Er is m.i. geen enkele objectieve reden te vinden om de waarde van de unitates en bonden voor de ontwikkeling van de student lager aan te slaan dan die van de corpora. Anderzijds heeft het evenmin zin om de corpora speciaal in het verdomhoekje te zetten. Bovendien zijn er natuurlijk de grote plaatselijke verschillen. Zo zal na het

voorgaande wel duidelijk zijn, dat mijn sympathie eerder uitgaat naar corpora, zoals die in Groningen en Wageningen, die een betrekkelijk brede maatschappelijke laag omvatten dan b.v. naar het Amsterdamse corps, dat van oudsher een klein exclusief groepje vormde.

Maar het gaat me niet om vereniging zus of vereniging zo, maar om het Nederlandse studentenverenigingsleven in zijn geheel, om zijn toekomst, maar vooral om zijn waarde voor de student, voor alle studenten. Dat in de stellingen vooral de corpora ter sprake kwamen is, omdat het corps het prototype is van de Nederlandse studentenvereniging en haar kenmerken het duidelijkst demonstreert. Ook dit staat trouwens al in de stellingen.

Ik had dan ook gehoopt, dat deze duidelijk genoeg zouden laten zien, dat het niet alleen mogelijk, maar gezien de situatie, ook noodzakelijk is naar de studentenverenigingen te kijken vanuit een gezichtshoek, waarbinnen de persoonlijke sympathietjes en antipathietjes t.o.v. bepaalde verenigingen en groepen van de vereniging naar de achtergrond verdwijnen. Blijkbaar zijn mijn opposenten echter nog zozeer gebonden aan hun eigen kleine wereldje dat hun lief is, dat voor hen bij de beoordeling van beschouwingen over de Nederlandse studentenwereld als geheel een — verondersteld — pro of contra dat eigen wereldje van primaire betekenis is.

Hun oppositie heeft mij, jammer genoeg, wel versterkt in de overtuiging, dat mijn ietwat sombere verwachting, die ik in stelling achttien uitsprak, zeker niet geheel ongegrond is.

Ik hoop echter, dat ik in dit opzicht ongelijk zal krijgen en dat een nieuw, aan de bestaande behoeften voldoende studentenorganisatiewezen zich rechtstreeks uit de bestaande verenigingen kan ontwikkelen. En daarbij moet ik dan eigenlijk ook maar hopen, dat de studenten in dat nieuwe organisatieleven, hoe dat er ook uit moge zien, niet de hulp van sociologen zullen vragen, zoals het viertal veronderstelt. Want, hoe jammer dit ook moge zijn, de praktijk heeft al geleerd, dat men vooral de hulp van sociologen gaat inroepen, wanneer er iets mis is of mis dreigt te gaan; zoals nu in de studentenwereld.

Al met al heb ik veel meer geschreven dan mijn bedoeling was, hoewel ik mij kan voorstellen, dat de auteurs van het „Antwoord” zullen vinden, dat mijn repliek nog niet in alle opzichten recht doet aan hun opmerkingen. Indien zij de discussie willen voortzetten dan het liefst mondeling aan deze of gene zijde van de Generaal Foulkesweg onder het genot van een kop koffie of iets anders. Bij voorkeur aan deze kant, omdat ik

de uitnodiging dan ook tot mevr. Kleyenbergh kan uitstrekken.

E. W. Hofstee
Wageningen, februari 1960.

RECENSIES

David Howarth, „*De sledepatrouille*”, vertaald door E. M. A. Huf. Uitg. Boekencentrum N.V., f 8.90.

Boeiende bed-lectuur over de gebeurtenissen aan het front in Noord-Oost-Groenland tijdens de tweede wereldoorlog. De prijs is echter wel wat erg hoog: een pocket-editie ware wellicht beter geweest. Maar de uitgever zal dit wel beter weten dan wij. In ieder geval willen wij er graag de aandacht op vestigen van alle minnaars van spanning, reisbeschrijvingen en oorlogsavonturen.

Prof. dr. H. Kraemer, „*Het vergeten ambt in de kerk*”. Uitg. Boekencentrum N.V., prijs f 8.90.

Toen vorig jaar in een academiedienst eens een studentenouderling, een „leek” dus, voorging, wekte dit veel kritiek. Wonderlijk genoeg, ook in studentenkringen! Terwijl toch vanuit de christen-studentenwereld nu reeds meer dan een halve eeuw de nadruk is gelegd op de plaats en betekenis van het gewone gemeentelid. Christen-studenten bewegingen als N.C.S.V., V.C.S.B. en S.S.R. waren en zijn toch eigenlijk lekenbewegingen. Enfin, het boek van professor Kraemer, dat de Nederlandse vertaling is van „*O theology of the laity*”, verdient dus in de christen-studentenwereld alle aandacht.

Er is momenteel in de kerken een verheugende herleving van het lekenelement, dat tot dusverre veelszins een bevoren krediet was. Ook de R.K. Kerk toont ditzelfde beeld. De christen is in de wereld, waarin hij is geplaatst, een dagelijks herhaalde projectie van God. Hij moet zich dus zijn verantwoordelijkheid aan het front goed bewust zijn. De hele gemeenschap is gediend met het bouwen van echt christelijke cellen in de woestijn van ons moderne bestaan.

Het is mij daarom als „vakman” die tot taak heeft zichzelf overbodig te maken, een vreugde dit boek aan te bevelen, vooral ook als studiemateriaal voor kringen.

P. L. Schram

PROMOTIE

De heer ir. M. A. Sharafeldin, geboren te Shubra/Kairo (Egypte) werd 1—4—1960 bevorderd tot doctor in de landbouwkunde, na verdediging van een proefschrift met stellingen getiteld: „*Factors affecting litter size in Texel sheep*”. Als promotor fungeerde prof. dr. Th. Stegenga, hoogleraar in de veeteeltwetenschap.